

คำนำ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แจ้งแก่กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง
ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 1 เพื่อเป็นวิทยาทานสำหรับนักศึกษา เป็นหนังสืออ่านประกอบ
การศึกษาวិชาความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย กรมศิลปากรพิจารณาแล้ว อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้
ตามความประสงค์

ศิลาจารึกเป็นสิ่งสำคัญมากในการศึกษาประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เพราะทั่วโลก
ต่างยอมรับนับถือว่า ศิลาจารึกเป็นหลักฐานวันที่ 1 ที่จะใช้อ้างอิงได้ ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1
นี้ เป็นศิลาจารึกพอบุรพมาคำแหง ลักษณะเป็นแท่นศิลารูปสี่เหลี่ยม มียอดแหลมมน สูง 1 เมตร
11 เซนติเมตร มีจารึกหึ่ง 4 ด้าน สูง 59 เซนติเมตร กว้าง 35 เซนติเมตร ด้านที่ 1.
และด้านที่ 2 มี 35 บรรทัด ด้านที่ 3 และด้านที่ 4 มี 27 บรรทัด เข้าใจกันว่าคงจารึกใน
ปี พ.ศ. 1835

เมื่อปี พ.ศ. 2376 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะยังทรงผนวชอยู่
ได้เสด็จประพาสเมืองเหนือเพื่อเมตตาการเจตียสถานต่าง ๆ ทรงพบศิลาจารึกหลักนี้ พร้อมกับ
พระแท่นมิ่งคศิลาที่เป็นปราสาทเก่าเมืองสุโขทัย จึงโปรดให้นำลงมาไว้ ณ วัดราชาธิวาส
ที่ประทับจำพรรษา ครั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาประทับ ณ วัดบวร-
นิเวศวิหาร ก็โปรดให้ส่งศิลาจารึกหลักนี้มาด้วย ภายหลังเมื่อได้เสวยราชสมบัติแล้ว
โปรดให้ย้ายจากวัดบวรนิเวศวิหารไปตั้งไว้ที่ศาลาราย ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ช่าง
คำนวณพระอุโบสถหลังที่สองนับจากกะวันตก จนถึงปี พ.ศ. 2466 จึงได้ย้ายมาไว้ที่หอ
พระสมุดวชิรญาณ และเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดพระราชทานพระที่นั่ง
ศิลาโมกษพิมานในพระราชวังบวรสถานมงคลให้เป็นที่ตั้งหอพระสมุดวชิรญาณ ในปี พ.ศ. 2468
จึงโปรดให้ย้ายหลักศิลาจารึกมาเก็บไว้ ณ พระที่นั่งศิลาโมกษพิมาน ครั้นเมื่อ พ.ศ. 2508
กองหอสมุดแห่งชาติย้ายไปอยู่ ณ อาคารหลังใหม่ที่หาวาสกรี ประกอบด้วยกองโบราณคดีจารึก

จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ก่อนประวัติศาสตร์ขึ้น ที่พระที่นั่งศิวโมกษพิมาน จึงได้ย้ายศิลาจารึกทั้งหมด รวมทั้งศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 หรือศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงไปไว้ที่หอชิวราช จนถึง พ.ศ. 2511 จึงได้ย้ายเฉพาะศิลาจารึก พ่อขุนรามคำแหงไปตั้งที่อาคารสร้างใหม่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ด้านเหนือชั้นบน ซึ่งเป็นห้องแสดงศิลปสมัยสุโขทัย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์และโบราณคดี และได้จัดทำศิลาจารึกหลักจำลองขึ้นเก็บรักษาไว้ที่หอชิวราชแทน

หนังสือประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2467 อธิบายเกี่ยวกับผู้แต่งศิลาจารึกหลักนี้และมูลเหตุที่จารึกไว้ว่า "ผู้แต่งศิลาจารึกนี้ เห็นจะเป็นพ่อขุนรามคำแหงทรงแต่งเอง ตามที่นั้น ก็คงจะสั่งให้แต่งขึ้นแลจารึกไว้" มูลเหตุที่จารึกไว้คือ เมื่อมหาศักราช 1214 (ตรงกับ พ.ศ. 1835) ได้เสกคัมภีร์คานหินพระแท่นมนังคศิลา ประโยชน์ของพระแท่นมนังคศิลานี้คือ ในวันอุโบสถพระสงฆ์ได้ไ้มนั่งสวดพระปาติโมกข์ แลแสดงธรรม ถ้ามิใช้วันอุโบสถ พ่อขุนรามคำแหงได้ประพันธ์พระราชนิพนธ์พระบรมราชโองการแก่ข้าราชการบริพารและประชาราษฎร์ที่มาเฝ้า ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลาจารึกชาวฝรั่งเศสสันนิษฐานไว้ว่า ศิลาจารึกหลักนี้คงจะจารึกในเวลาฉลองพระแท่น เพราะมีข้อความกล่าวถึงพระแท่นมนังคศิลาในด้านที่สาม และจารึกนี้คงจะอยู่ใกล้ ๆ กันกับพระแท่นนั้น คืออยู่บนเนินปราสาทเก่าที่เมืองสุโขทัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปทรงพบดังกล่าวแล้ว

ศิลาจารึกหลักนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชอุทิศพระอัฐนาคึกษาและน้าออกเผยแพร่นี้เป็นพระองค์แรก ดังกล่าวไว้ในหนังสือประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2467 ว่า "ทรงพระราชทานจารึกนั้นไว้ด้วยความชดช้อยแล้ว ทรงแต่งแก่นักเรียน ... ทรงแปลและอธิบายด้วยคำในศิลาจารึกนั้นเป็นภาษาอังกฤษ" นับเป็นองค์มีคุณค่าในการทรวจศิลาจารึกไทย และเป็นพระองค์แรกที่ทำให้บุคคลอื่นเห็นคุณค่าประโยชน์ของศิลาจารึก ต่อมาข้าราชการต่างประเทศสนใจนำศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงไปพิมพ์เป็นภาษาต่าง ๆ แต่การแปลและพิมพ์ยังไม่บริบูรณ์ เมื่อศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์ ชาวฝรั่งเศส ผู้เชี่ยวชาญภาษาตะวันออกเข้ามาเป็นบรรณาธิการใหญ่ในหอพระสมุดวชิรญาณ กรรมการหอพระสมุด

วิษณุฯ เห็นว่ามีความสามารถที่จะแปลศิลาจารึกโบราณได้ จึงได้อนุญาตให้เป็นผู้จัดทำ ศาสตร์การอักษรวิษณุฯ ได้พยายามตรวจแปลศิลาจารึกต่าง ๆ ให้ออกของบริบูรณ์ และได้แปลศิลาจารึกเหล่านั้นเป็นภาษาฝรั่งเศส เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งหลายที่สนใจ และเพื่อเผยแพร่ความสำคัญของศิลาจารึกและชื่อเสียงของประเทศไทยไปยังนานาประเทศอีกด้วย นับเป็นเกียรติระบอบของวงการศิลาจารึกของไทยเป็นอย่างยิ่ง

เรื่องที่มีในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง แบ่งออกได้เป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ตั้งแต่บรรทัดที่ 1 - 18 เป็นพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหง ตั้งแต่ประสูติจนได้เสวยราชสมบัติ ใ้ชื่อว่า "กุ" เป็นต้น ตอนที่ 2 เล่าเรื่องประพาศิเทศต่าง ๆ และธรรมเนียมในเมืองสุโขทัย เรื่องสร้างพระแก้วมรกตศิลาเมืองมหาศักราช 1214 เรื่องสร้างพระมหาธาตุเมืองศรีรัตนาลัย เมืองมหาศักราช 1207 และเรื่องประติษฐานอุโบสถขึ้นเมืองมหาศักราช 1205 ตอนที่ 3 ใ้ชื่อว่า "กุ" เสนอ ใ้ชื่อว่าพ่อขุนรามคำแหง ตอนที่ 3 ตั้งแต่คำที่ 4 บรรทัดที่ 12 ถึงบรรทัดสุดท้าย เป็นคำยอพระเกียรติพ่อขุนรามคำแหง และกล่าวถึงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัย ในสมัยนั้น ตอนที่ 4 ใ้ชื่อว่าจารึกภายหลังตอนแรกหลายปี เพราะตัวหนังสือไม่เหมือนกับตอนที่ 1 และตอนที่ 2 คือ ตัวพยัญชนะสั้นกว่า ทั้งสระที่ใ้ใช้ก็ต่างกันอย่าง

ศิลาจารึกสุโขทัยใ้ใช้พยัญชนะหลายคำ อาทิ ในเชิงประวัติศาสตร์ ใ้ใช้พยัญชนะ ทางคันถการศึกษาระดับวิศวะศาสตร์สมัยสุโขทัย ทำให้ทราบเรื่องราวความเป็นไปในกรุงสุโขทัย อย่างชัดเจน ในเชิงอักษรศาสตร์และวรรณคดี เป็นต้นคำรับ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของภาษาไทย และใ้ใช้ความรู้ทางคันถการวิเริ่มประติษฐานอุโบสถไทย ดังในหนังสือศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงกับ คำอธิบายของ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2477 กล่าวไว้ว่า "วิธีเขียน หนังสือใ้ใช้พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติขึ้นเขียนสระอนบุรพัตถ์เดียวกับพยัญชนะ ไม่เอาสระไว้บน ใ้ใช้วางเพี้ยนแบบขอม ความจริงวิธีเขียนอย่างพ่อขุนรามคำแหงนี้ตรงกับแบบของยุโรป ซึ่งเป็นที่ประหลาดใจยิ่งนักว่า พ่อขุนรามคำแหงไม่รู้จักหนังสือยุโรปเลย เหตุใ้จริงใ้มีความศรัทธาถึงกันใ้ได้" นอกจากนี้ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงนี้ยังใ้ใช้กับใ้มีใ้ถือว่าเป็นวรรณคดีชั้นแรกของไทยด้วย และใ้ใช้อักษรไทยใ้ใช้ราชการงานแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางการศึกษาของชาติไทย

ในเชิงรัฐศาสตร์ ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงช่วยให้ทราบว่าในรัชสมัยนี้มีมีการปกครองแบบพ่อขุนลูก พระมหากษัตริย์ใกล้ชิดกับราษฎร โปรดให้มีเครื่องแว่นหน้าประคองเพื่อใ้ราษฎรไ้ครองเรียนทุกชั้นและพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ข้าราชการบริพารและราษฎรไ้ครองเรียนทุกชั้นและพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ข้าราชการบริพารและราษฎรเนื่องนี้พบในเชิงเศรษฐศาสตร์ ศิลาจารึกหลักนี้ก็แสดงถึงเศรษฐกิจอันมั่นคงของชาวสุโขทัย ราษฎรมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพดังที่ว่า "ในน้ำมีปลาในนามีข้าว เจ้าเมืองบเอาจากอบในไพร่สุ่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ไ้กรจกไ้กรค้ำข้างค้ำ ไ้กรจกไ้กรค้ำมาค้ำ ไ้กรจกไ้กรค้ำเงินค้ำทองคำ"

ในเชิงนิติศาสตร์ ก็แสดงให้เห็นว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงมีพระมหากษัตริย์คุณ และมีน้ำพระทัยกว้างขวาง ไ้โปรดพระราชนิพนธ์กฎหมาย เพื่อสิทธิเสรีภาพ สวัสดิภาพและประโยชน์สุขของราษฎรและบ้านเมืองเป็นอเนกประการดังปรากฏในศิลาจารึกหลักนี้อย่างชัดแจ้งแล้ว

ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 1 นี้ ไ้ค้นพบโดยแพร่มาแล้วหลายครั้ง ครั้งแรก พ.ศ. 2467 ในหนังสือประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย (ภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส) มีภาพจารึกประกอบด้วย ครั้งที่สอง พ.ศ. 2477 ในหนังสือประชุมจารึกสยาม ภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระยามหมณี (อวม เป่าโรทัย) ครั้งที่สาม พ.ศ. 2477 พิมพ์เฉพาะจารึกพ่อขุนรามคำแหงกับคำอธิบายของหลวงวิจิตรวาทการ คณะรัฐมนตรีพิมพ์ในงานกุศลพระราชทาน ณ วัดบึงทองคราย ครั้งที่สี่ พ.ศ. 2500 ในหนังสือประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 จารึกกรุงสุโขทัย ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงสิน ภักดีนรเศรษฐ์ ครั้งที่ห้า พ.ศ. 2512 พิมพ์เฉพาะจารึกพ่อขุนรามคำแหง ในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์จำ ทองคำวรวงศ์ ครั้งที่หก พ.ศ. 2514 พิมพ์เฉพาะจารึกพ่อขุนรามคำแหง มหาวิทยาลัยรามคำแหงขอนแก่น จักริมจำหน่ายแก่นักศึกษา ครั้งที่เจ็ด พ.ศ. 2515 ในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชประสิทธิ์คุณ (พิมพ์ สติปัญญา) เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย ครั้งที่แปด พ.ศ. 2519 พิมพ์เฉพาะจารึกพ่อขุนรามคำแหง มหาวิทยาลัยรามคำแหงขอนแก่น จักริมจำหน่ายแก่นักศึกษา ครั้งที่เก้า พ.ศ. 2520 หอสมุดแห่งชาติจักริมจำหน่าย

อ่านและจัดทำคำอธิบายโดยที่ประชุมสัมมนาเรื่องศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งได้ประชุมกัน
ตรวจสอบชำระฉบับที่ศาสตราจารย์ หองคำวรรณ ได้อ่านและจัดทำคำอธิบายไว้เดิม
ครั้งนั้นเป็นการพิมพ์ครั้งที่สิบ ซึ่งได้จัดพิมพ์ตามฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2520.

๒ - - - ๒

(นายเทโช สอนานนท์)

อธิบดีกรมศิลปากร

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

1 ตุลาคม 2523